

045 De Zuiver Abstracte Kunst

Vooraf

Het Kunsthaus in Zürich organiseert in 1929 de tentoonstelling ‘Abstrakte und Surrealistische Malerei und Plastik’. Mondriaan exposeert met vijf schilderijen op deze tentoonstelling. Tegelijkertijd verschijnen in de *Nene Zürcher Zeitung* artikelen van kunstenaars die vertegenwoordigd zijn op de tentoonstelling. Ook van Mondriaan verschijnt op 26 oktober 1929 een in het Duits vertaald artikel.

Bron

In het ‘Archive of letters to C. and S. Giedion-Welcker’¹ bevinden zich twee manuscripten en een typoscript. De teksten zijn in het Nederlands geschreven.

De manuscripten en typoscript hebben geen inventarisnummer. Wij hebben de manuscripten voorzien van de naam van het archief en een nummer tussen vierkante haken. Zo is er een manuscript ‘Giedion[1]’ en een manuscript ‘Giedion[2]’. De nummering is toegekend op grond van de ontstaansvolgorde: manuscript ‘[1]’ is een eerdere versie dan manuscript ‘[2]’, wat blijkt uit de toevoegingen en doorhalingen in manuscript ‘[1]’ die doorgevoerd zijn in de lopende tekst van manuscript ‘[2]’.

Manuscript ‘Giedion[1]’ heeft als titel *De zuiver abstracte kunst (L’art abstrait pur)*, bestaat uit 10 - rechtsboven genummerde - pagina’s en is gedateerd en ondertekend: ‘sept^{br.} 29’, ‘P. Mondrian’². We beschouwen deze bron als authentiek, geautoriseerd en voltooid.

Manuscript ‘Giedion[2]’ heeft als titel *De Zuiver Abstracte Kunst*, bestaat uit 9 - rechtsboven genummerde - pagina’s en is gedateerd en ondertekend: ‘sept^{br.} 29’, ‘Piet Mondrian’³. We beschouwen deze bron als authentiek, geautoriseerd en voltooid.

Beide manuscripten verschillen qua tekst substantieel. Een reden om de manuscripten afzonderlijk te presenteren. Manuscript ‘Giedion[1]’ wordt gepresenteerd als [044] *De zuiver abstracte kunst (L’art abstrait pur)*, ‘Giedion[2]’ als [045] *De Zuiver Abstracte Kunst*.

Basistekst en leestekst

Manuscript ‘[2]’ uit het ‘Archive of letters to C. and S. Giedion-Welcker’ is een bewerking van manuscript ‘[1]’. Niet alleen zijn de correcties in manuscript ‘Giedion[1]’ in de lopende tekst van manuscript ‘Giedion[2]’ doorgevoerd, ook zijn sommige alinea’s door Mondriaan ingrijpend gewijzigd. Manuscript ‘Giedion[2]’ is de basis voor de leestekst *De Zuiver Abstracte Kunst*.

Titel

Manuscript ‘[2]’ heeft als titel: *De Zuiver Abstracte Kunst*. Dit is ook de titel van de gepresenteerde tekst. Het hoofdlettergebruik van deze titel verschilt met de titel van manuscript ‘Giedion[1]’. Ook de toevoeging ‘(L’art abstrait pur)’ ontbreekt in de titel van ‘Giedion [2]’.

Datering en ondertekening

Manuscript ‘Giedion[2]’ is aan het eind van de tekst gedateerd: ‘Sept^{br.}29’. De datering van de gepresenteerde tekst is daarom eveneens: september 1929⁴. Het manuscript is aan het eind van de tekst ondertekend met ‘Piet Mondrian’.

Ontstaan en publicatie

Mondriaan heeft nadat hij manuscript ‘[1]’ naar Sigfried Giedion heeft gestuurd, zich bedacht en snel een tweede verbeterde versie geschreven. Waarschijnlijk was het eerste manuscript al bij de vertaler en is manuscript ‘[2]’ te laat binnengekomen bij de Giedions om nog verwerkt te kunnen worden. Opmerkelijk is echter dat Mondriaan tussen 6 september en 26 oktober 1929 in zijn brieven aan het echtpaar Giedion geen woord rept over een herschrijving, een tweede versie of een tweede manuscript.

¹ Sigfried Giedion (1888-1968), Zwitsers cultuur- en architectuurhistoricus en Carola Giedion-Welcker (1893-1979), kunstsctrica. (Met dank aan Prof. Dr. Med. Andres Giedion, Zürich.)

² Een nauwkeuriger bronbeschrijving is niet mogelijk omdat alleen een fotokopie beschikbaar is.

³ Idem.

⁴ Mondriaan woont op dat moment in Parijs, 26 Rue du Départ.

Maar het is natuurlijk mogelijk dat er brieven van Mondriaan verloren zijn gegaan. Een feit is wel, dat de schilder liever het tweede manuscript geplaatst zag.

In ieder geval is duidelijk dat manuscript '[1]' in het Duits vertaald is voor plaatsing in de *Neue Zürcher Zeitung*. Manuscript '[2]' is blijven liggen in het archief van het echtpaar Giedion en niet eerder gepubliceerd.

Sleutelwoorden

Met een aantal kenschetsende woorden (in alfabetische volgorde) geven we aan wat er in *De Zuiver Abstracte Kunst* besproken wordt. Van de zogenoemde specifieke en soms minder specifieke Mondriaanwoorden wordt een verklarende omschrijving gegeven in het 'Sleutelwoordenregister'⁵. De in dit register verduidelijkte sleutelwoorden zijn hieronder cursief weergegeven.

Sleutelwoorden: *abstract, abstraheren, beeldingsmiddelen, bepaaldheid, dogmatisch, evenwaardige verhouding, evenwicht, gelijkwaardigheid, harmonie, lichamelijkeheid, mentaliteit, mode, opheffende tegenstelling, surrogaat, niterst beeldbare abstractie, verhouding van afmeting, verhouding van stand, verhoudingsbeelding, vormkunst, zuiver abstracte kunst, zuivere beelding van verhouding, zuivere intuïtie.*

Bijzondere woorden

Een woord dat niet zo bekend is: 'maquilleeren'. Mondriaan gebruikt hier een Frans woord en bedoelt met 'maquilleeren': het gezicht opmaken.

Schilderijen ontstaan tijdens schrijfperiode

Vermoedelijk heeft Mondriaan in september 1929 - met tussenpozen - aan de tekst gewerkt. Volgens de Catalogue Raisonné heeft Mondriaan in 1929 elf schilderijen vervaardigd: B206-B216⁶. Hij zal tijdens de perioden van het schrijven aan *De Zuiver Abstracte Kunst* met één of meer van deze schilderijen bezig zijn geweest.

---

⁵ Digital Appendix: Documentation - Mondrian Vocabulary Explained.

⁶ CRII: 343-350.